

פרשת בהעלתך תשע"ח

יתרו

במדבר פרק י'

(כט) ויאמר משה לחבב בן רעואל המדיני חתן משה נסעים אנחנו אל המקום אשר אמר יקח אתו אתו לך לכה אתנו והטבנו לך כי יקח דבר טוב על ישראל: (ל) ויאמר אליו לא אלך כי אם אל ארצי ואל מולדתי אלך: (לא) ויאמר אל נא תעזב אתנו כי על פן ידעת חנתנו במדבר והיית לנו לעינים: (לב) והיה כי תלך עמנו והיה הטוב הוא אשר ייטיב יקח עמנו והטבנו לך:

רש"י

(כט) **חובב** - הוא יתרו, שנאמר (שופטים ד, יא) מבני חובב חותן משה, ומה תלמוד לומר (שמות ב, יח) ותבאנה אל רעואל אביהן, מלמד שהתינוקות קורין לאבי אביהן אבא. ושמות הרבה [ושני שמות] היו לו יתר על שם שיתר פרשה אחת בתורה. חובב על שחבב את התורה וכו'. **נסעים אנחנו אל המקום** - מיד עד שלשה ימים אנו נכנסין לארץ, שבמסע זה הראשון נסעו על מנת להכנס לארץ ישראל, אלא שחטאו במתאווננים. ומפני מה שתף משה עצמו עמהם, שעדיין לא נגזרה גזרה עליו וכסבור שהוא נכנס: (ל) **אל ארצי ואל מולדתי** - אם בשביל נכסי, אם בשביל משפחתי: (לא) **אל נא תעזב** - אין נא אלא לשון בקשה, שלא יאמרו לא נתגייר יתרו מחבה, סבור היה שיש לגרים חלק בארץ, עכשיו שראה שאין להם חלק הניחם והלך לו: **כי על כן ידעת חנתנו במדבר** - כי נאה לך לעשות זאת על אשר ידעת חנותנו במדבר וראית נסים וגבורות שנעשו לנו: **כי על כן ידעת** - כמו על אשר ידעת, כמו (בראשית לח, כו) כי על כן לא נתתיה לשלה בני, כי על כן עברתם (שם יח, ה), כי על כן באו (שם יט, ח), כי על כן ראיתי פניך (שם לג, י): **והיית לנו לעינים** - לשון עבר כתרוממו. דבר אחר לשון עתיד, כל דבר ודבר שיתעלם מעינינו תהיה מאיר עינינו. דבר אחר שתהא חביב עלינו כגלגל עינינו, שנאמר (דברים י, יט) ואהבתם את הגר: (לב) **והיה הטוב ההוא וגו'** - מה טובה הטיבו לו, אמרו כשהיו ישראל מחלקין את הארץ היה דושנה של יריחו חמש מאות אמה על ת"ק אמה והניחוהו מלחלוק, אמרו מי שיבנה בית המקדש בחלקו הוא יטלנו, בין כך ובין כך נתנוהו לבני יתרו ליונדב בן רכב, שנאמר ובני קני חותן משה עלו מעיר התמרים וגו' (שופטים א, טז):

רמב"ן

(כט) **ויאמר משה לחבב** - כבר פירשתי (שמות ב טז) כי חובב שם חדש שקראו ליתרו כאשר שב לתורת ישראל, כי זה דרך כל המתגייר כי לעבדיו יקרא שם אחר. והנה משה חילה פניו ללכת עמהם ואמר לו סתם והטבנו לך - והוא חשב שיתנו לו מן השלל כסף וזהב ובגדים וצאן ובקר ולא תהיה לו נחלה בתוכם, ועל כן לא היה חפץ, וענה כי אם אל ארצי ואל מולדתי אלך - כי שם לי נחלה ונכסים וכבוד. אז אמר לו משה אל נא תעזב אתנו - כי מדעתך המדבר תהיה לנו לעינים בכבוש הארצות ותורנו הדרך אשר נעלה בה, ומכל הטוב ההוא אשר ייטיב ה' לנו נטיב לך, רמז לתת לו אחוזה בארץ טובה בשכרו על טרחו ועזרתו אשר יעזרם בכבוש הארץ. ועל דעתי כי נתרצה אליו בזה ועשה כן כאשר הזכרתי שם (שמות יח א), וכך אמרו בירושלמי (בכורים פ"א ה"ד) בני קיני חותן משה מביאין וקורין, דכתיב לכה אתנו והטבנו לך:

ידעת, כמו (בראשית לח, כו) כי על כן לא נתתיה לשלה בני, כי על כן עברתם (שם יח, ה), כי על כן באו (שם יט, ח), כי על כן ראיתי פניך (שם לג, י): **והיית לנו לעינים** - לשון עבר כתרוממו. דבר אחר לשון עתיד, כל דבר ודבר שיתעלם מעינינו תהיה מאיר עינינו. דבר אחר שתהא חביב עלינו כגלגל עינינו, שנאמר (דברים י, יט) ואהבתם את הגר: (לב) **והיה הטוב ההוא וגו'** - מה טובה הטיבו לו, אמרו כשהיו ישראל מחלקין את הארץ היה דושנה של יריחו חמש מאות אמה על ת"ק אמה והניחוהו מלחלוק, אמרו מי שיבנה בית המקדש בחלקו הוא יטלנו, בין כך ובין כך נתנוהו לבני יתרו ליונדב בן רכב, שנאמר ובני קני חותן משה עלו מעיר התמרים וגו' (שופטים א, טז):

שמות פרק ד פסוק י'

וילך משה וישב אל יתרו חתנו ויאמר לו אלכה נא ואשובה אל אחי אשר במצרים ואראה העוֹדם חיים ויאמר יתרו למשה לך לשלום:

רש"י

וישב אל יתרו חתנו - ליטול רשות, שהרי נשבע לו. ושבעה שמות היו לו רעואל, יתרו, יתרו, קני, חובב, חבר, פוטיאל:

שמות פרק י'

(א) וישמע יתרו לחן מדן חתן משה את כל אשר עשה אלהים למשה ולישראל עמו כי הוציא יקח את ישראל ממצרים: (ב) ויקח יתרו חתן משה את צפורה אשת משה אחר שלוחיה: (ג) ואת שני בניה אשר שם האחד גרשם כי אמר גר הייתי בארץ כנענית: (ד) ושם האחד אליעזר כי אלהי אבי בעזרי ויצלני מחרב פרעה: (ה) ויבא יתרו חתן משה ובניו ואשתו אל משה אל המדבר אשר הוא חנה שם הר האלהים: (ו) ויאמר אל משה אני חתנדך יתרו בן אלקיך ואשתך ושני בניה עמה: (ז) ויצא משה לקראת חתנו וישתחו וישק לו וישאלו איש לרעהו לשלום ויבאו האלה: (ח) ויספר משה לחתנו את כל אשר עשה יקח לפרעה ולמצרים על אודת ישראל את כל התלאה אשר מצאתם בדרך ויצלם יקח: (ט) ויחף יתרו על כל הטובה אשר עשה יקח לישראל אשר הצילו מיד מצרים: (י) ויאמר יתרו ברוך יקח אשר הציל אתכם מיד מצרים ומיד פרעה אשר הציל את העם מתחת יד מצרים: (יא) עתה ידעתי כי גדול יקח מפל האלהים כי בדבר אשר זדו עליהם: (יב) ויקח יתרו חתן משה עלה ויבחים לאלהים ויבא אהרן וכל זקני ישראל לאקבל להם עם חתן משה לפני האלהים:

רש"י

(א) **וישמע יתרו** - מה שמועה שמע ובא, קריעת ים סוף ומלחמת עמלק: **יתרו** - שבע שמות נקראו לו רעואל, יתרו, יתרו, חובב, חבר, קיני, פוטיאל. יתרו, על שם שיתר פרשה אחת בתורה (להלן פסוק כא) ואתה תחזה. יתרו לכשנתגייר וקיים המצות הוסיפו לו אות אחת על שמו. חובב שחבב את התורה. וחובב הוא יתרו, שנאמר (שופטים ד יא) מבני חובב חותן משה. ויש אומרים רעואל אביו של יתרו היה, ומה הוא אומר (שמות ב יח) ותבאנה אל רעואל אביהן, שהתינוקות קורין לאבי אביהן אבא. בספרי: **חתן משה** - כאן היה יתרו מתכבד במשה, אני חותן המלך ולשעבר היה משה תולה הגדולה בחמיו, שנאמר (שמות ד יח) וישב אל יתרו חותנו: **למשה ולישראל** - שקול משה כנגד כל ישראל: **את כל אשר עשה** - להם בירידת המן ובבאר ובעמלק: **כי הוציא ה' וגו'** - זו גדולה על כולם: (ב) **אחר שלוחיה** - כשאמר לו הקדוש ברוך הוא במדין (שמות ד יט) לך שוב מצרימה, (שם כ) ויקח משה את אשתו ואת בניו גוי ויצא אהרן לקראתו, (שם כז) ויפגשוהו בהר האלהים. אמר לו מי הם הללו. אמר לו זו היא אשתי שנשאתי במדין ואלו בני. אמר לו והיכן אתה מוליכן. אמר לו למצרים. אמר לו על הראשונים אנו מצטערים ואתה בא להוסיף עליהם. אמר לה לכי אל בית אביך, נטלה שני בניה והלכה לה: (ד) **ויצלני מחרב פרעה** - כשגילו דתן ואבירם על דבר המצרי ובקש להרוג את משה, נעשה צוארו כעמוד של שיש: (ה) **אל המדבר** - אף אנו יודעין שבמדבר היו, אלא בשבחו של יתרו דבר הכתוב, שהיה יושב בכבודו של עולם ונדבו לבו לצאת אל

רש"י לשמות פרק יח [המשך]

המדבר, מקום תהו, לשמוע דברי תורה: (ו) **ויאמר אל משה** - על ידי שליח: **אני חתנד יתרו וגו'** - אם אין אתה יוצא בגיני צא בגין אשתך, ואם אין אתה יוצא בגין אשתך צא בגין שני בניה: (ז) **ויצא משה** - כבוד גדול נתכבד יתרו באותה שעה, כיון שיצא משה יצא אהרן נדב ואביהוא, ומי הוא שראה את אלו יוצאין ולא יצא: **וישתחו וישק לו** - איני יודע מי השתחוה למי, כשהוא אומר איש לרעהו, מי הקרוי איש, זה משה, שנאמר (במדבר יב ג) והאיש משה: (ח) **ויספר משה לחתנו** - למשוך את לבו לקרבו לתורה: **את כל התלאה** - שעל הים ושל עמלק: **התלאה** - למי"ד אל"ף מן היסוד של התיבה והתי"ו הוא תיקון ויסוד הנופל ממנו לפרקים, וכן תרומה, תנופה, תקומה, תנואה: (ט) **ויחד יתרו** - וישמח יתרו, זהו פשוטו ומדרשו נעשה בשרו חדודין חדודין, מיצר על איבוד מצרים, היינו דאמרי אינשי גיורא עד עשרה דרי לא תבזי ארמאה באפיה: **על כל הטובה** - טובת המן והבאר והתורה. ועל כולן אשר הצילו מיד מצרים, עד עכשיו לא היה עבד יכול לברוח ממצרים, שהיתה הארץ מסוגרת, ואלו יצאו ששים רבוא: (י) **אשר הציל אתכם מיד מצרים** - אומה קשה: **ומיד פרעה** - מלך קשה: **מתחת יד מצרים** - כתרגומו לשון רידוי ומרות היד שהיו מכבידים עליהם, היא העבודה: (יא) **עתה ידעתי** - מכירו הייתי לשעבר ועכשיו ביותר: **מכל האלהים** - מלמד שהיה מכיר בכל עבודה זרה שבעולם שלא הניח עבודה זרה שלא עבדה: **כי בדבר אשר זדו עליהם** - כתרגומו במים דמו לאבדם והם נאבדו במים: **אשר זדו** - אשר הרשיעו. ורבותינו דרשוהו לשון (בראשית כה כט) ויזד יעקב נזיד, בקדרה אשר בשלו בה, נתבשלו: (יב) **עלה** - כמשמעה שהיא עולה כליל: **וזבחים** - שלמים: **ויבא אהרן וגו'** - ומשה היכן הלך, והלא הוא שיצא לקראתו וגרם לו את כל הכבוד, אלא שהיה עומד ומשמש לפניהם: **לפני האלהים** - מכאן שהנהנה מסעודה שתלמידי חכמים מסובין בה כאלו נהנה מזיו השכינה:

שופטים פרק א פסוק טז

ובני קיני חתן משה עלו מעיר התמרים את בני יהודה מדבר יהודה אשר בנגב ערד וילך וישב את העם:

רש"י

מעיר התמרים - היא יריחו שניתן להם דושנה של יריחו לאוכלה עד שיבנה בית המקדש ומי שיבנה בית הבחירה בחלקו יטלנה כדי שיהא לכל ישראל חלק בבית הבחירה ונתונה לבני יתרו ת"מ שנה והתלמידים שבהם הניחוהו והלכו אצל עתניאל בן קנז הוא יעבץ במדבר יהודה אשר בנגב עד ללמוד תורה: **וישב את העם** - עם התלמידים היושבים לפניו הוא בקש מאת הקדוש ברוך הוא שיזמין לו תלמידים הגונים שנאמר ויקרא יעבץ לאלהים וגו' וזימן לו החסידים הללו:

מדרש תנחומא – פרשת יתרו סימן ד

[ד] למה היו ישראל דומין, לאחד שהיה רוכב על כתיפיו של אביו, והיה רואה דבר של חפץ, ואמר לאביו ליקח לו, ולקח לו, כן פעם שני, ופעם שלישי, עד שהן מהלכין ראה אדם אחד אמר לו ראית את אבי [אמר לו אתה רוכב על כתיפיו וכל מה שאתה מבקש אני עושה לך ואתה אומר לו ראית את אביו] מה עשה השליכו מעל כתיפו, ובא הכלב ונשכו, כך היו ישראל, כשיצאו ישראל ממצרים, מיד הקיפו אותם ענני כבוד, בקשו מן הוריד להן הקדוש ברוך הוא, בקשו שליו הביא להם, שנאמר ותאותם יביא להם (תהלים עח כט), היה נותן להם כל צרכם, התחילו מהרהרים ואומרים היש ה' בקרבנו אם אין (שמות יז ז), אמר להם הקדוש ברוך הוא חייכם אני מודיע אתכם הרי הכלב בא ונושך אתכם, ומי הוא זה זה עמלק, שנאמר ויבא עמלק. אמר ר' ברכיה למה נקרא שמו עמלק, עם לק, שבא ללוק דמן של ישראל ככלב. ויאמר משה אל יהושע בחר לנו אנשים וגו' (שמות י"ז ט), ולמה ליהושע בשביל לזרזו, וצא הלחם בעמלק (שמות י"ז ז), אמר יהושע, כמה גדולים יש כאן, אהרן וחור וע' זקנים לא אמר אלא לי, מה עלי לעשות לקיים גזירתו, מיד ויעש יהושע וגו' (שמות י"ז י). והיה כאשר ירים משה וגו' (שמות י"ז יא), מה היה הסוף, ויחלוש יהושע וגו' (שמות י"ז יג), ר' ברכיה הכהן אמר הפיל עליהם גורלות, ארבעה שמות נקרא, גורל פור חבל חולש. את עמלק (שמות י"ז ז), (כשמועו) [כמשמעו], ואת (עמלק) אלו אשתו ובניו, עמו, (אלו) אוכלוסין שבאו עמו, לפיכך כששמע יתרו נסים שעשה הקדוש ברוך הוא בעמלק מיד בא ונתגייר, הוי לך תכה זה עמלק, ופתי יערים זה יתרו.